

УДК 343.32 (477)
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-3-15-13>

Мовчан Роман Олександрович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
(Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2074-8895>

Бурда Петро Олексійович,
доктор філософії в галузі права
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3541-2176>

ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ОПИСУ ОЗНАК ПРЕДМЕТІВ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 114-2 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У статті здійснено критичний аналіз нормативного опису ознак предметів злочинів, передбачених ст. 114-2 Кримінального кодексу України (далі – КК), що дало можливість виявити їхні основні недоліки та розробити науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на їх законодавче усунення. Зроблено загальний висновок про те, що чинна ст. 114-2 КК не є досконалою через відсутність у ній: конкретизованого визначення та переліку як офіційних джерел країн-партнерів, так і уповноважених державних органів, які мають право поширювати відповідну інформацію; вказівки на певні різновиди військово значущої інформації; уточнення, що відповідні відомості незалежно від їх попереднього поширення у відкритому доступі будь-якими особами: а) мають фактичний характер; б) дають можливість ідентифікації військових формувань не лише на місцевості, а й у часі тощо. Водночас доведено, що вказівка у ст. 114-2 КК на всі зазначені вище обставини суперечитиме правилам кримінального нормотворення. Через це аргументовано положення про те, що деталізований перелік та порядок поширення відповідної інформації має бути закріплений у релевантному наказі МОУ (або іншому нормативно-правовому акті, але не в КК), на кшталт чинного Наказу № 73, дія якого, проте, має поширюватися на необмежене коло суб'єктів. Натомість невиправдано громіздкі назва і диспозиції ст. 114-2 КК мають бути замінені на чітке та лаконічне формулювання «несанкціоноване поширення військово значущої інформації» (або інший подібний варіант), зміст якого мав би бути розкритий у відповідних положеннях регулюючого законодавства.

Ключові слова: несанкціоноване поширення, військово значуща інформація, державна таємниця, військові формування, переміщення, рух, розташування, зброя, озброєння та боєприпаси, товари військового призначення, злочин, кримінальне законодавство, кримінально-правова норма.

Постановка проблеми. 24 березня 2022 р. парламентом було ухвалено Закон України № 2160-ІХ. У результаті цього Кримінальний кодекс України (далі – КК) був доповнений новою ст. 114-2, у якій передбачено відповідальність за несанкціоноване поширення так званої «військово значущої інформації».

Від моменту появи у системі Особливої частини КК і дотепер розглядувана норма активно застосовується на практиці, що підтверджується наведеними нижче офіційними даними Офісу Генерального прокурора (табл. 1).

Наведена статистична інформація виступає зайвим підтвердженням слушності відповідного рішення вітчиз-

Таблиця 1

Відомості про застосування ст. 114-2 КК у 2022–2025 рр.

Кількісні показники	Роки застосування	2022 р. (березень–грудень)	2023 р.	2024 р.	2025 р. (січень–липень)
Кількість облікованих кримінальних правопорушень		202	192	211	98
Кількість проваджень, розслідування яких завершилося врученням повідомлення про підозру		121	105	116	45
Кількість проваджень, розслідування яких завершилося направленням справ до суду		88	88	87	30

няних парламентаріїв, завдяки якому правозастосовчі органи отримали можливість здійснювати належне кримінально-правове реагування на поширені з початком відкритого нападу РФ на Україну випадки необдуманого та небезпечного несанкціонованого поширення військово значущої інформації.

Водночас варто зазначити, що попри її очевидну необхідність аналізована норма не позбавлена і деяких недоліків, наявність яких не дає змоги повноцінно розкрити її правозастосовний потенціал. Зокрема, попри всі намагання законодавця йому так і не вдалося, по-перше, навести у диспозиції ч. 1 та ч. 2 ст. 114-2 КК вичерпний перелік інформації, розповсюдження якої є шкідливим із військового погляду, по-друге, дотриматися засад правової визначеності навіть щодо переліку тієї інформації, яка знайшла відображення у тексті розглядуваної заборони. Указане свідчить про необхідність удосконалення відповідних положень ст. 114-2 КК, основні напрями якого ми й спробуємо визначити за результатами написання цієї статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти досліджуваної проблематики висвітлювалися у працях М. Акімова, В. Бондаря, О. Будяченко, М. Дубняка, Д. Євтеєвої, А. Лапкіна, О. Маріна, К. Новікової, Є. Письменського, Ю. Пономаренка, О. Самчинської, А. Сердечної, О. Старко, Л. Тимофєєвої, О. Тугарової, М. Хавронюка та деяких інших науковців. Визнаючи вагомий внесок названих авторів, водночас маємо констатувати, що питання про зміст та оптимальний спосіб викладення ознак предметів злочинів, передбачених ст. 114-2 КК, у вітчизняній кримінально-правовій доктрині і досі належить до когорти невирішених. Саме ця обставина і зумовила вибір теми статті.

Метою статті є критичний аналіз нормативного опису ознак предметів злочинів, передбачених ст. 114-2 КК, на підставі чого мають бути виявлені його недоліки та розроблені науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на їх законодавче усунення.

Виклад основного матеріалу. Відразу варто зазначити, що на окремі вади законодавчого опису предметів аналізованих злочинів ми вже вказували у наших попередніх працях, у яких, зокрема:

1) із метою усунення будь-якого підґрунтя для неоднакового тлумачення положень ст. 114-2 КК законодавцю рекомендовалось більш чітко виразити свої наміри стосовно того, за якою її частиною має кваліфікуватися несанкціоноване поширення інформації про переміщення озброєння та боєприпасів, які не є іноземною (міжнародною) допомогою [1, с. 141]. На нашу думку, таке «більш чітке вираження» могло би бути досягнуте за рахунок указівки у ч. 1 ст. 114-2 КК (або її аналогу) на те, що караним за нею є несанкціоноване поширення інформації про переміщення будь-яких товарів військового призначення, спрямованих для використання військовими формуваннями України без жодного «прив'язування» (як це має місце в чинній редакції досліджуваної норми) до того: по-перше, чи це є іноземна допомога, чи продукція вітчизняних виробників; по-друге, чи таке переміщення здійснюється територією України, чи ж територією будь-якої іншої держави;

2) відзначалася суспільна небезпечність несанкціонованого поширення інформації не згаданих у ст. 114-2 КК місць **ремонту військової техніки**, причому: а) як у межах території України; б) так і за кордоном;

При цьому хотілося б додати, що, відповідно до Наказу Міністерства оборони України (далі – МОУ) № 605, службовою інформацією МОУ визнаються не лише відомості про наявність на ремонтних підприємствах,

що належать до сфери управління МОУ, спеціальної техніки та військового майна, та узагальнені відомості про виробничі потужності відповідних ремонтних підприємств, а й відомості, що містять дані про **технічне обслуговування** озброєння та військової техніки;

3) критикувалося вживання у ч. 1 ст. 114-2 КК поняття «озброєння», замість чого ми виступили з ініціативою вказати в ній:

– або ж (**перший варіант**) не лише на інформацію щодо «озброєння (зброю) та бойових припасів», а й на **«військову та спеціальну техніку»**. У цьому контексті варто відзначити, що у Наказі Головнокомандувача ЗСУ від 03 березня 2022 р. № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками медіа на час дії правового режиму воєнного стану» (далі – Наказ № 73) прямо зазначається, що в умовах воєнного стану шкоду може завдати саме несанкціоноване поширення інформації про переміщення «бойової (спеціальної) техніки»;

– або ж (**другий варіант**, який нам імпонує більше) – на єдине загальне (ширше за змістом) поняття **«товари військового призначення»**, або ж принаймні **«вироби військового призначення»** [2; 3, с. 104–106]. До речі, саме на цьому варіанті нині зупинилися і розробники проекту КК.

Водночас необхідно додати, що в оновленій редакції Наказу № 73:

1) шкідливим із військового погляду визнано несанкціоноване поширення інформації не лише про, так би мовити, «справжні» товари військового призначення, а й розміщення відзнятих фото- та відеоматеріалів із зображенням **макетів і засобів імітації**, які використовуються військовими частинами (підрозділами) ЗСУ, інших складників сил оборони України;

2) указується на неприпустимість несанкціонованого поширення інформації не лише про направлення та переміщення «іноземної» військової допомоги, а й про терміни поставок, типи та кількість, матеріально-технічне забезпечення, актуальні та майбутні місця зосередження (зберігання) озброєння та військової техніки, які надаються у рамках матеріально-технічної допомоги від країн-партнерів, особливо ракет, боєприпасів, засобів авіаційного ураження.

Але під час більш глибокого аналізу виявляється, що, окрім названих, існує і багато інших нормативних вад законодавчого опису ознак предметів розглядуваних злочинів.

Так, Ю. Пономаренко зазначає, що обов'язковою властивістю інформації, про яку йдеться у ч. 1 ст. 114-2 КК, є те, що вона не розміщувалась у відкритому доступі ГШ ЗСУ, МОУ, ГУР МОУ чи СБУ або в офіційних джерелах країн-партнерів [4, с. 104].

Із цього приводу фахівці звертають увагу на:

– по-перше, відсутність жодних об'єктивних критеріїв, які б допомагали однозначно (а не ймовірно) визначити вказаних у ч. 1 ст. 114-2 КК «країн-партнерів» України;

– по-друге, відсутність у чинному законодавстві визначення чи переліку офіційних джерел згаданих країн-партнерів. На думку експертів ГО «Платформа прав людини», таке положення закону може надмірно обмежувати поширення інформації, плекати самоцензуру [5, с. 37].

Окрім того, О. Будяченко підкреслює й те, що, ураховуючи складність роботи органів досудового розслідування в умовах воєнного стану, а також існування великої кількості офіційних джерел країн-партнерів,

які містять інформацію на різних мовах, установлення згаданого факту вбачається непростим завданням і може стати перепорою у притягненні винних до відповідальності за скоєння злочину, передбаченого ст. 114-2 КК. При цьому, наголошує дослідниця, презумпція невинуватості дає змогу підозрюваному (обвинуваченому) не надавати доказів поширення відповідної інформації в офіційних джерелах країн-партнерів [6, с. 157]. Як бачимо, фактично йдеться про часткове порушення такого принципу криміналізації, як принцип процесуальної здійсненності переслідування.

Здавалося б, що в ч. 2 ст. 114-2 КК коло відповідних суб'єктів є (порівняно з ч. 1) дещо вужчим. Однак насправді це не так, адже поряд із ГШ ЗСУ та МОУ в цьому списку фігурує і таке широке за змістом поняття, як «інші уповноважені державні органи».

Для М. Хавронюка очевидно, що такими державними органами є самі ці військові формування (їх адміністрація), кожне в межах своєї компетенції: СБУ, ДПСУ, НГУ, УДО, ДССТ, ДССЗІ [7]. Та попри згадану «очевидність» усе ж не варто забувати про небезпідставні зауваження науковців, які, як і в описаній вище ситуації з ч. 1, знову в унісон указують на відсутність чіткого визначення зазначених уже в ч. 2 ст. 114-2 КК «інших уповноважених державних органів» [5, с. 37].

Вочевидь, саме прагненням усунути відзначену в попередньому абзаці нечіткість пояснюється позиція розробників законопроекту № 8218, які у пропонованій ними новій ч. 1 ст. 114-2 КК рекомендують указати не лише на «інші уповноважені державні органи», а й на «службових осіб, які займають особливо відповідальне становище». Утім, М. Акімов переконливо довів, що і цей варіант є далеким від ідеалів нормотворчості [8].

Проаналізувавши ознаки предметів досліджуваних злочинів, варто нагадати, що за ч. 1 та ч. 2 ст. 114-2 КК може бути кваліфіковано несанкціоноване поширення **лише** тієї інформації, яка була вказана у цих нормах. Через це виникає ледь не найважливіше з-поміж тих, які потребують вирішення у межах цього дослідження, питання: а чи зумів законодавець у відповідних нормах навести вичерпний перелік інформації, розповсюдження якої є шкідливим із військового погляду?

Уважно вивчивши відповідну проблематику, із прикрістю маємо підстави навіть не припускати, а стверджувати, що згаданій меті вітчизняним парламентаріям, на жаль, досягнути не вдалося. При цьому маємо зауважити, що, будучи характерною для обох частин ст. 114-2 КК, особливо гостро наявна проблема помітна у її ч. 1.

Зокрема, вітчизняні криміналісти неодноразово привертати увагу до того, що попри їхню очевидну суспільну небезпечність за чинною ч. 1 ст. 114-2 КК не може (хоча мало б) кваліфікуватися несанкціоноване поширення інформації про:

1) **місця зберігання товарів військового призначення**, безпека чого є очевидною «через завдання шкоди оборонним можливостям держави» [5, с. 73]. Чи не найбільш же парадоксальним у цій ситуації є те, що про шкідливість відповідних дій пишуть не лише цивільні експерти у різноманітних публікаціях, а й її на нормативному рівні визнало і найвище військове керівництво держави. Зокрема, у первинній редакції виданого вже в умовах широкомасштабного вторгнення (3 березня 2022 р.) Наказу Головнокомандувача ЗСУ № 73 прямо зазначалося, що розголошення інформації про місця зберігання озброєння та бойової техніки може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ та, відповідно, негативно вплинути на хід виконання бойових завдань.

Відомості про «місця зберігання основних видів озброєння, військової техніки» справедливо визнані і державною таємницею (п. 1.4.6 ЗВДТ).

На нашу думку, необхідність указівки у ч. 1 ст. 114-2 КК (чи її аналогу), зокрема і на згадані вище місця «зберігання», «ремонт» та «технічного обслуговування» відповідних предметів, сумнівів не викликає.

Водночас хотілося б зауважити, що у тому-таки ЗВДТ державною таємницею визнаються не лише відомості щодо *капітального ремонту та поставок* озброєння, боєприпасів та військової техніки, а й щодо **виробництва** відповідних предметів (пункти 2.1.1, 2.1.3, 2.1.5). А тому вважаємо, що і ця інформація має потрапити до переліку тієї, несанкціоноване поширення якої в умовах воєнного стану тягне кримінальну відповідальність за ст. 114-2 КК;

2) а також зазначені в Наказі № 73 **втрати бойової (спеціальної) техніки (танки, САУ, літаки, вертольоти, ЗРК, кораблі (катери), особливо іноземного виробництва) та особового складу**.

Раніше ми намагалися довести необхідність згадування в аналізованій нормі не про «зброю», «озброєння» та «боєприпаси», а про більш широке поняття «товари військового призначення». Однак на цьому проблемі законодавчого опису предмета розглядуваного складу злочину не вичерпуються, адже з військового погляду шкідливим є несанкціоноване поширення інформації не лише про певні дії (зберігання, виробництво, ремонт), які стосуються, власне, виключно «зброї», «озброєння» та «боєприпасів», а й про низку інших юридично значущих фактів та предметів.

Зокрема, свого часу як нами, так і іншими фахівцями вже зверталась увага на те, що у ст. 114-2 КК відсутнє згадування про:

– по-перше, **місця (локації, координати) влучання ракет або артилерії ворога**, на неприпустимість поширення інформації про які неодноразово вказував ГШ ЗСУ [3, с. 98];

– по-друге, **маршрути, обсяги та місця зберігання нафтопродуктів, а також інші об'єкти критичної інфраструктури** [5, с. 99].

Урешті-решт, небезпечність здійснюваного під час війни розповсюдження такої інформації визнала і частина вітчизняних парламентаріїв, логічним результатом чого стало розроблення законопроекту № 8218, у якому:

– спочатку резонно зазначалося про те, що позначена інформація поширюється громадянами України одразу після чергового «прильоту» ракет та/або безпілотників і потрапляє у російські Інтернет-ресурси, а також до керівництва ворожих збройних сил, що є недопустимим;

– і через це пропонувалося встановити кримінальну відповідальність для осіб, які поширюють інформацію про вогневе ураження державою-агресором об'єктів критичної інфраструктури або будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних, комунальних підприємств, установ чи організацій на території України. За задумом суб'єктів законодавчої ініціативи, такий крок мав би допомогти усунути відповідну прогалину в кримінально-правовому регулюванні.

Однак, уважно вивчивши положення законопроекту № 8218, М. Акімов хоча й підтримав його концептуальну ідею, але водночас відзначив, що в ньому не визначено, яка саме інформація повинна бути розголошена (сам лише факт ураження чи його характеристики: точний час, спосіб, кількість влучань, наявність жертв, ступінь ураження (знищення/пошкодження) тощо) [8, с. 32]. На

нашу думку, несанкціоноване поширення абсолютно всіх згаданих М. Акімовим різновидів інформації про вогневе ураження є шкідливим із військового погляду.

На те, що законопроект № 8218, попри намагання його розробників насправді не охоплює всієї інформації, поширення якої в умовах війни об'єктивно може завдати шкоди інтересам національної безпеки та обороноздатності країни, вказували і парламентські експерти.

Зокрема, у Висновку від 21 квітня 2023 р. фахівці ГНЕУ ВРУ первинно підкреслили добре відомий навіть широкому загалу факт недопустимості зйомки та викладання у мережу роботу ППО. У Наказі № 73 відповідна інформація була позначена як «розташування (місця розгортання) стартових (вогневих) позицій підрозділів ППО та результати виконання ними бойових завдань» (п. 6 Додатку 2). Водночас варто визнати, що на практиці проблема належного кримінально-правового реагування на відповідні прояви з часом була вирішена за допомогою їх оцінки як таких, які розкривають інформацію про розташування ЗСУ, та наступного застосування не ч. 1, а ч. 2 ст. 114-2 КК [9; 10].

Але вже далі юристи ВРУ підкреслили, що, окрім зазначених вище, надзвичайно шкідливими і такими, які негативно впливають на хід виконання силами оборони України завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану, є:

- повідомлення інформації навіть **про відсутність ППО** на конкретній ділянці фронту, адже ППО ефективна тоді, коли ворог про неї не знає;

- ведення **«прямих ефірів» ракетних обстрілів чи бомбардувань** (навіть інверсійний слід від ракети може дати ворогові інформацію про те, де стоїть комплекс, з якого було запущено ракету ППО);

- а також уже згадане нами несанкціоноване поширення інформації **про місце обстрілу або влучання снаряда** (наприклад, зазначати, що ракета держави-агресора влучила поряд із місцем розташування залізничного вокзалу; озвучування назви вулиць, зупинок транспорту, магазинів, де мало місце відповідне вогневе ураження).

Логічно, що зі впливом певного проміжку часу шкідливість поширення відповідної інформації на нормативному рівні визнало і керівництво ЗСУ. Зокрема, на відміну від первинної в оновленій редакції (від 3 лютого 2024 р.) Наказу № 73 прямо вказується на те, що на хід виконання бойових завдань негативно може вплинути несанкціоноване поширення інформації про *«результати ракетних, авіаційних ударів противника по військових об'єктах (цільях), об'єктах критичної інфраструктури»*. Як бачимо, у цьому акті вживається термін **«результати»**, яким вочевидь охоплюються всі різновиди інформації, про невизначеність яких писав М. Акімов (точний час, спосіб, кількість влучань, наявність жертв, ступінь ураження (знищення/пошкодження) тощо). Хоча ті ж самі «прямі ефіри» цим поняттям, мабуть, не охоплюються.

На відміну від ч. 1 у контексті ч. 2 ст. 114-2 КК вітчизняні дослідники переважно звертають увагу не на «неповноту», а на «нечіткість» описаної у ній інформації.

Зокрема, аналізуючи предмет відповідного злочину, О. Будяченко слушно наголошує на тому, що не варто виключати випадки поширення неправдивої інформації про переміщення, рух та розташування ЗСУ з метою введення в оману ворогу [6, с. 155].

Позначена проблема не залишилася непоміченою і для Д. Євтеєвої та А. Лапкіна. Однак, констатуючи неконкретизованість ознак предмета аналізованого делікту, науковці вказують на те, що у відповідній нормі існує невизначеність не лише з приводу того, якою має

бути інформація про розташування ЗСУ (дійсною, ймовірно або вигаданою), а й того, чи відображає вона їх розташування в теперішньому часі або ж у минулому чи майбутньому. У зв'язку із цим криміналісти наполягають на внесенні законодавчих змін та доповнень до ч. 2 ст. 114-2 КК, спрямованих на конкретизацію цієї норми та надання їй юридичної визначеності, зокрема уточнення того, що відповідні відомості: 1) мають фактичний характер; 2) дають можливість ідентифікації військових формувань не лише на місцевості, а й у часі; 3) а також попередньо не поширювалися у відкритому доступі будь-якими особами [11, с. 218].

Погоджуючись із двома першими ініціативами фахівців, водночас останню пропозицію щодо криміналізації лише, так би мовити, «первинного» розміщення відповідної інформації, тобто поширення виключно тієї інформації, яка попередньо не розповсюджувалась у відкритому доступі будь-якими особами, ми підтримати не можемо. Аргументи на користь такої позиції наведено нами на сторінках однієї з інших опублікованих раніше праць [3, с. 99–101].

Утім, факт невідомості лише останньої з аналізованих рекомендацій жодним чином не може вплинути на наш загальний і комплексний, зроблений з урахуванням усіх наведених вище аргументів, висновок про те, що ст. 114-2 КК потребує істотного редагування як у частині доповнення її низкою нових різновидів інформації, так і уточнення змісту тієї інформації, кримінальна відповідальність за несанкціоноване поширення якої вже передбачена нею.

Водночас можна лише уявити, якого вигляду набуде вже й зараз занадто громіздка ст. 114-2 КК, якщо бодай спробувати в ній:

- уточнити, що йдеться виключно про зброю, озброєння чи бойові припаси, які призначаються саме для потреб військових формувань України (така необхідність була доведена Ю. Пономаренком [4, с. 105]);

- конкретизувати визначення та уточнити перелік як офіційних джерел країн-партнерів, так і уповноважених державних органів, які мають право поширювати описану в ст. 114-2 КК інформацію;

- доповнити перелік відповідної інформації відомостями про: а) місця виробництва, ремонту, зберігання та технічного обслуговування товарів військового призначення; б) вогневе ураження об'єктів критичної інфраструктури або будівель чи споруд, а також уточнити, яка саме інформація повинна бути розголошена (сам лише факт ураження чи його характеристики: точний час, місце, спосіб, кількість влучань, наявність жертв, ступінь ураження (знищення/пошкодження)); в) відсутність ППО на конкретній ділянці фронту; г) терміни поставок, типи та кількість, матеріально-технічне забезпечення, актуальні та майбутні місця зосередження озброєння та військової техніки, які надаються у рамках матеріально-технічної допомоги від країн-партнерів; г) макети товарів військового призначення та засоби імітації, які використовуються ЗСУ; д) місця скупчення та евакуації цивільного населення, несанкціоноване поширення інформації про які пропонувалося криміналізувати авторами законопроекту № 7455;

- згадати про ведення «прямих ефірів» ракетних обстрілів чи бомбардувань;

- зазначити, що відповідні відомості (незалежно від їх попереднього поширення у відкритому доступі будь-якими особами): а) мають фактичний характер; б) дають можливість ідентифікації військових формувань не лише на місцевості, а й у часі.

Але ж і це ще далеко не все.

Зокрема, положення Наказу № 73 засвідчують, що, на думку військових, не менш небезпечним за попередні визнається поширення хоч і не передбаченої ст. 114-2 КК, але згаданої у первинній та чинній редакції відповідного наказу інформації про:

- персональні дані військовослужбовців;
- бойовий та чисельний склад військових частин (підрозділів) ЗСУ, наявну кількість, тип бойової (спеціальної) техніки та її технічний склад;
- операції, які проводяться або плануються, їхні результати, а також про відкладені або скасовані операції та інформаційні і психологічні інформації;
- ефективність (досвід) застосування ЗСУ засобів ураження, тестової (спеціальної) техніки, а також способів ведення бойових (тактичних) дій;
- фото- та відеоматеріали всередині танків, САУ, ЗРК, ББМ та літаків тактичної авіації, особливо іноземного виробництва;
- обізнаність про противника, тактики його дій, місця зосередження важливих військових об'єктів тощо (пункти 1, 2, 5, 7, 8, 13, 14, 16, 18 Додатку 2).

Отже, у розглядуваній ситуації ми зіштовхнулися з проблемою того, що: з одного боку, є надзвичайно багато як передбачених, так і не передбачених чинною ст. 114-2 КК різновидів інформації, поширення якої в умовах воєнного стану є виключно небезпечним, а тому має тягнути кримінальну відповідальність; але, з іншого – указівка у диспозиції кримінально-правової норми на всі варіанти такої інформації, а, крім того, ще й на список суб'єктів, які мають право її розповсюджувати, явно суперечить правилам кримінальної правотворчості.

Як же можна вирішити позначену проблему?

На нашу думку, відповідь на поставлене питання лежить на поверхні, а саме в інших нормах КК, присвячених складам кримінальних правопорушень, предметом яких виступає «спеціальна» (з особливим правовим режимом) інформація. Так, якщо ми проаналізуємо відповідні заборони, то помітимо, що на відміну від ст. 114-2 КК: у ст. 182 не наводиться перелік інформації, яка має визнаватися конфіденційною; у статтях 231–232-1, 232-3 – банківською чи комерційною таємницею, інсайдерською інформацією; у ст. 361-2 – інформацією з обмеженим доступом; а в найближчих за змістом статтях 328–330, 422 – державною таємницею та відповідною службовою інформацією.

Натомість у всіх перерахованих статтях КК просто згадується про зазначені різновиди інформації, зміст якої розкривається не в диспозиціях кримінально-правових норм, а в релевантних приписах регулюючого законодавства: законах України «Про банківську діяльність», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», Цивільному кодексі України, відомих нормативно-правових актах, зокрема ЗВДТ, тощо.

Зважаючи на сказане, виникає логічне питання: а чому ж тоді під час конструювання ст. 114-2 КК парламентарії не скористалися відповідним елементарним та успішно апробованим часом законодавчим прийомом?

Видається, що відповідь на це питання є ще більш очевидною, ніж на попереднє. Справа в тому, що як на час ухвалення Закону від 24 березня 2022 р., так і сьогодні у нормативному просторі нашої держави визначено лише те, яка інформація є:

- *державною таємницею* (ЗВДТ). Нагадаємо, що до кримінальної відповідальності за розголошення такої інформації може бути притягнутий лише *спеціальний суб'єкт* (статті 328 та 422 КК);

- *службовою* (раніше – Наказ МОУ від 27 грудня 2016 р. № 720, нині – Наказ МОУ від 17 жовтня 2023 р. № 605), кримінальної відповідальності за **поширення** (на відміну від передачі або збирання – ст. 330 КК) якої взагалі не було;

- такою, *розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ, інших складників оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану*, яка не вважається ні державною таємницею, ні інформацією з обмеженим доступом і перелік якої був затверджений ухваленням відносно нещодавно (3 березня 2022 р.) Наказом № 73.

Проаналізувавши зміст інформації, наведеної саме у Наказі № 73, О. Тугарова висловила не позбавлене раціонального зерна судження про те, що у вітчизняному правовому полі поряд із законодавчо визначеними видами інформації з обмеженим доступом (конфіденційна, службова і таємна), сформувався новий вид – інформація, розголошення якої може призвести до вкрай негативних наслідків для ЗСУ. За своїм змістом і ступенем суспільного значення така інформація дотична до державної таємниці, адже її розголошення або втрата документів, що її містять, потенційно може призвести до тяжких наслідків у сфері обороноздатності країни та національної безпеки загалом. «Проте, – констатує дослідниця, – за режимом доступу ця інформація містить ознаки службової інформації, оскільки її перелік закріплюється наказом суб'єкта владних повноважень, а сам Наказ має тимчасовий характер дії і втрачає чинність з припиненням або скасуванням воєнного стану в Україні (п. 5 Наказу)» [12, с. 448].

Загалом погоджуючись з аргументами юриски, водночас хотілося б уточнити, що Наказ № 73 забороняє поширювати відповідні відомості не всім суб'єктам, а лише посадовим (службовим) особам та представникам медіа. Натомість нормативно затвердженого переліку інформації, заборона поширення якої розповсюджувалася б, як і ст. 114-2 КК, на будь-яких осіб (*загальний суб'єкт*), і досі немає.

На наше переконання, не повинно вважатися системно-правовою суперечливістю те, що передбачене ст. 114-2 КК обмеження конституційних прав шляхом установа кримінальної відповідальності за вчинення певних діянь відбулося без попереднього внесення змін до інших нормативних актів, які регулюють відповідні суспільні відносини. Водночас викладені раніше положення не залишають сумнівів у тому, що, будучи допустимим, так би мовити, «теоретично», на практиці такий стан речей призвів до виникнення низки істотних проблем правотворчого та правозастосовного характеру, вирішення яких не уявляється можливим без внесення релевантних змін до регулюючого законодавства.

Зокрема, зважаючи, що для встановлення відповідальності за «несанкціоноване» поширення інформації, для забезпечення вимог свободи слова в демократичному суспільстві доцільно визначити підстави для обмеження реалізації цих свобод, М. Дубняк пропонує розглянути можливість доповнення Закону України «Про інформацію» статтею на кшталт «Особливості поширення інформації в умовах воєнного або надзвичайного стану» [13, с. 71–72].

Однак, зважаючи на, по-перше, специфічність відповідної інформації, по-друге, необхідність чіткого закріплення її змісту та визначеного порядку і кола суб'єктів, які мають право її поширювати чи надавати дозвіл на поширення, а також залишення можливості внесення

оперативного уточнення щодо цього, по-третє, досвід вирішення подібних ситуацій в однорідних статтях 328–330 (як і 422) КК, ми схилиємося до думки про те, що деталізований перелік та порядок поширення відповідної інформації мав би бути закріплений у нормах «військового» права, а саме у наказі МОУ.

При цьому для нас доволі очевидним виглядає те, що «прототипом» до такого акту мав би виступати чинний Наказ № 73. Однак у перспективі він має містити положення, які стосуються не лише медіа та службових осіб, а поширювалися б на будь-яких осіб (із позиції кримінального права – загальний суб'єкт), і закріпив би чіткий порядок (**санкціонований**) оприлюднення відповідної інформації (наприклад, журналістами). Зокрема, хотілося б нагадати, що в чинній редакції цього нормативно-правового акту до переліку інформації, поширення якої визнається шкідливим із військового погляду, вже віднесено передбачену і ст. 114-2 КК інформацію про: географічні об'єкти місць розташування і зосередження військових частин у районах виконання бойових (спеціальних) завдань (п. 1); місця зосередження, розгортання та відновлення боєздатності військових частин (підрозділів) ЗСУ з прив'язкою до населених пунктів (географічних об'єктів) (п. 3); розташування стартових (вогневих) позицій підрозділів ППО та результати виконання ними бойових завдань (п. 6); переміщення (висування) бойової (спеціальної) техніки, маршрути їх переміщення, типи та кількість (п. 11); «іноземну» військову допомогу (п. 18).

Як бачимо, у ст. 114-2 КК не вказується на жоден новий вид інформації, невідомої Наказу № 73; водночас, як ми пам'ятаємо, у цьому Наказі міститься й низка інших та вже згаданих раніше різновидів інформації, поширення якої є небезпечним під час воєнного стану, яка, проте, із незрозумілих міркувань чомусь не знайшла свого відображення у розглядуваній кримінально-правовій нормі.

Тож виникає чергове питання: а чим саме пояснюється подібний диференційований, вибірковий підхід законодавця, який несанкціоноване поширення одних різновидів передбаченої Наказом № 73 інформації визнає кримінально протиправним, а інших, які, нагадаємо, Головнокомандувачем ЗСУ **так само, без будь-якої вказівки на їхню меншу небезпечність**, були визнані такими, розголошення яких може негативно вплинути на хід виконання ЗСУ завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану, – чомусь ні, не передбачивши при цьому навіть адміністративної відповідальності за такі дії?

Утім, як писалося раніше, і в Наказі № 73 не згадується про низку важливих різновидів інформації, поширення якої є вкрай небажаним в умовах воєнного стану (ті ж самі «прямі» ефіри ракетних обстрілів) і яка, зважаючи на це, теж повинна знайти своє відображення у проєктованому нормативно-правовому акті.

Варто визнати, що про необхідність ухвалення відповідних змін до регулюючого законодавства говорили і деякі інші вітчизняні науковці. Та при цьому вони не акцентували увагу на головному, а саме на тому, що одночасно з такими змінами паралельного оновлення має зазнати і ст. 114-2 КК (або ж її аналог). За наслідком ухвалення таких змін невинуватно громіздкі та нечіткі назва і диспозиції відповідної кримінально-правової норми мають бути замінені на зрозуміле та лаконічне формулювання «несанкціоноване поширення ... інформації», зміст якого має розкриватись у положеннях регулюючого законодавства.

Водночас зауважимо, що чинна назва Наказу № 73, по-перше, знову-таки є доволі громіздкою, по-друге, не повністю відповідає його змісту. Наприклад, інформація про результати ракетних, авіаційних ударів противника по об'єктах критичної інфраструктури навряд чи є такою, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії ЗСУ та негативно вплинути на хід виконання ними завдань за призначенням. А тому вважаємо, що, формулюючи відповідну назву, яка надалі мала б бути релевантно відображена і в ст. 114-2 КК, нормотворчий орган (незалежно від того, який саме) міг би використати значно простіші та точніші формулювання на кшталт: «інформація, поширення якої є шкідливим в умовах воєнного або надзвичайного стану» або ж «військово значуща інформація» – термінологічний зворот, яким і послуговуються автори цієї статті.

Висновки. Отже, підсумовуючи написане, можна констатувати, що чинна ст. 114-2 КК не є досконалою через те, що в ній відсутні:

- конкретизоване визначення та перелік як офіційних джерел країн-партнерів, так і уповноважених державних органів, які мають право поширювати відповідну інформацію;

- вказівка на інформацію про: місця виробництва, ремонту, зберігання та технічного обслуговування товарів військового призначення; вогневе ураження об'єктів критичної інфраструктури; відсутність ППО на конкретній ділянці фронту; ведення «прямих ефірів» ракетних обстрілів чи бомбардувань; терміни поставок, типи та кількість, матеріально-технічне забезпечення, актуальні та майбутні місця зосередження озброєння та військової техніки, які надаються у рамках матеріально-технічної допомоги від країн-партнерів; макети товарів військового призначення та засоби імітації, які використовуються ЗСУ; місця скупчення та евакуації цивільного населення; бойовий та чисельний склад військових частин (підрозділів) ЗСУ, наявну кількість, тип бойової (спеціальної) техніки та її технічний склад; операції, які проводяться або плануються, їхні результати, а також про відкладені або скасовані операції та інформаційні та психологічні інформації; ефективність застосування ЗСУ засобів ураження, тестової техніки, а також способів ведення бойових дій; фото- та відеоматеріали всередині танків, САУ, ЗРК, ББМ та літаків тактичної авіації, особливо іноземного виробництва; обізнаність про противника, тактики його дій, місця зосередження важливих військових об'єктів тощо;

- уточнення, що відповідні відомості, незалежно від їхнього попереднього поширення у відкритому доступі будь-якими особами: а) мають фактичний характер; б) дають можливість ідентифікації військових формувань не лише на місцевості, а й у часі тощо.

Водночас вказівка у ст. 114-2 КК на всі зазначені вище обставини буде суперечити правилам кримінального нормотворення, через що деталізований перелік та порядок поширення відповідної інформації має бути закріплений у релевантному наказі МОУ (або іншому нормативно-правовому акті, але не в КК), на кшталт чинного Наказу № 73, дія якого, проте, має поширюватися на необмежене коло суб'єктів. Натомість невинуватно громіздкі назва і диспозиції ст. 114-2 КК (власне, це стосується і передбачених проєктом КК її норм-наступників) мають бути замінені на чітке та лаконічне формулювання «несанкціоноване поширення військово значущої інформації» (або інший подібний варіант), зміст якого мав би бути розкритий у відповідних положеннях регулюючого законодавства.

Список використаних джерел

1. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану : науково-практичний коментар / А.А. Вознюк та ін. ; за ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.
2. Мовчан Р.О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 Кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 326–330. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/77>.
3. Мовчан Р.О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми : монографія. Київ : Норма права, 2022. 242 с.
4. Пономаренко Ю. Несанкціоноване поширення військово значущої інформації: питання кримінально-правової кваліфікації та застосування кримінально-правових засобів. *Право України*. 2022. № 11. С. 100–117.
5. Вдовенко О., Воробйов Є., Гринишак М. Кримінальна відповідальність за поширення інформації в Інтернеті до та після 24 лютого 2022 року. Київ : ГО «Платформа прав людини», 2022. 88 с.
6. Будяченко О.М. Щодо напрямів удосконалення правового забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про засоби відсічі збройної агресії російської федерації. *Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні* : матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 5 трав. 2022 р. Харків : Право, 2022. С. 153–157.
7. Хавронюк М. Порухення принципу законності і рівності перед законом у змінах до Кримінального кодексу під час війни. Аналіз помилок у законах воєнного часу щодо змін Кримінального кодексу України. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/porushennya-pryntsyphu-zakonnosti-i-rivnosti-pered-zakonom-u-zminah-kryminalnogo-kodeksu-pid-chas-vijny/>
8. Акімов М.О. До питання про недоцільність криміналізації поширення певної інформації (на прикладі законопроекту № 8218 від 23 листопада 2022 р.). *Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри* : зб. тез доп. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 12 квітня 2023 р. Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 31–33.
9. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 28 липня 2023 р. у справі № 752/14990/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112495487>
10. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 29 березня 2024 р. у справі № 1-кп/760/2572/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118073582>
11. Євтеєва Д.П., Лапкін А.В. До проблеми предмета кримінального правопорушення за ч. 2 ст. 114-2 КК України. *Національна безпека України в умовах інформатизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 11 травня 2023 р. Харків : Право, 2023. С. 216–219.
12. Тугарова О.К. Воєнний стан vs свобода слова: окремі питання правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 446–450. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/107>.
13. Дубняк М.В. Конституційне право на свободу слова та кримінальна відповідальність за несанкціоноване поширення інформації. *Правові засоби протидії злочинам проти основ національної безпеки в умовах військової агресії* : матеріали круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. С. 68–72.

References

1. Vozniuk, A.A., Dudorov, O.O., Movchan, R.O., Cherniavskiy, S.S. et al. (2022). Novely kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy, pryiniati v umovakh voiennoho stanu [Novels of the criminal legislation of Ukraine, adopted under martial law]. Kyiv: Norma prava. 278 p. [in Ukrainian].
2. Movchan, R.O. (2022). Analiz kryminalno-pravovoi novely pro nesanktsionovane poshyrennia viiskovo znachushchoi informatsii (st. 114-2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy) [Analysis of the criminal law novel about the unauthorized dissemination of military-significant information (Article 114-2 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 4, 326–330. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/77> [in Ukrainian].
3. Movchan, R.O. (2022). «Voenni» novely Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: pravotvorchi ta pravozastosovni problemy [«Military» Novels of the Criminal Code of Ukraine: Law-Making and Law-Enforcement Problems]. Kyiv : Norma prava. 241 p. [in Ukrainian].
4. Ponomarenko, Yu. (2022). Nesanktsionovane poshyrennia viiskovo znachushchoi informatsii: pytannia kryminalno-pravovoi kvalifikatsii ta zastosuvannya kryminalno-pravovykh zasobiv [Unauthorized dissemination of military-sensitive information: issues of criminal legal qualification and application of criminal legal remedies]. *Pravo Ukrainy*, 11, 100–117. [in Ukrainian].
5. Vdovenko, O., Vorobiov, Ye., Hrynyshak, M. (2022). Kryminalna vidpovidalnist za poshyrennia informatsii v interneti do ta pislia 24 liutoho 2022 roku [Criminal liability for dissemination of information on the Internet before and after February 24, 2022]. Kyiv : HO «Platforma prav liudyny». 88 p. [in Ukrainian].
6. Budiachenko, O.M. (2022). Shchodo napriamiv vdoskonalennia pravovoho zabezpechennia protydii nesanktsionovanomu poshyrenniu informatsii pro zasoby vidsichi zbroinoi ahresii rosiiskoi federatsii [Regarding areas for improving legal support for countering the unauthorized dissemination of information about the means of repelling armed aggression of the Russian Federation]. *Kryminalno-pravovi vidpovidi na vyklyky voiennoho stanu v Ukraini : materialy mizhnar. nauk. konf., m. Kharkiv, 5 trav. 2022 r.* Kharkiv : Pravo, 153–157. [in Ukrainian].
7. Khavroniuk, M. (2022). Porushennia pryntsyphu zakonnosti i rivnosti pered zakonom u zminakh do Kryminalnoho kodeksu pid chas viiny. Analiz pomylok u zakonakh voiennoho chasu shchodo zmin Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Violation of the principle of legality and equality before the law in amendments to the Criminal Code during the war. Analysis of errors in wartime laws regarding amendments to the Criminal Code of Ukraine]. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/porushennya-pryntsyphu-zakonnosti-i-rivnosti-pered-zakonom-u-zminah-kryminalnogo-kodeksu-pid-chas-vijny/> (data zvernennia: 14.07.2025) [in Ukrainian].
8. Akimov, M.O. (2023). Do pytannia pro nedotsilnist kryminalizatsii poshyrennia pevnoi informatsii (na prykladi zakonoproiektu № 8218 vid 23 lystopada 2022 roku) [On the question of the inexpediency of criminalizing the dissemination of certain information (using the example of draft law No. 8218 of November 23, 2022)]. *Zlochyynnist i protydiia yii v umovakh viiny: hlobalnyi, rehionalnyi ta natsionalnyi vymiry : zb. tez dop. nauk.-prakt. konf. (m. Vinnytsia, 12 kvit. 2023 r.)*. Vinnytsia : KhNUVS, 31–33. [in Ukrainian].

9. Vyrok Holosiivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 28 lypnia 2023 r. u spravi № 752/14990/23 [Verdict of the Holosiivskyi District Court of Kyiv dated July 28, 2023 in case No. 752/14990/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112495487> (data zvernennia: 14.07.2025) [in Ukrainian].

10. Vyrok Solom'ianskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 29 bereznia 2024 r. u spravi № 1-kp/760/2572/24 [Verdict of the Solomyanskyi District Court of Kyiv dated March 29, 2024 in case No. 1-kp/760/2572/24]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118073582> (data zvernennia: 14.07.2025) [in Ukrainian].

11. Yevtieieva, D.P., Lapkin, A.V. Do problemy predmeta kryminalnoho pravoporushennia za ch. 2 st. 114-2 KK Ukrainy [To the problem of the subject of a criminal offense under Part 2 of Article 114-2 of the Criminal Code of Ukraine]. *Natsionalna bezpeka Ukrainy v umovakh informatyzatsii ta hlobalizatsii suspilnykh protsesiv: suchasni zahrozy ta kryminalno-pravove rehuliuвання : materialy VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kharkiv, 11 trav. 2023 r. Kharkiv : Pravo*, 216–219. [in Ukrainian].

12. Tuharova, O.K. (2023). Voiennyi stan vs svoboda slova: okremi pytannia pravovoho rehuliuвання [Martial law vs freedom of speech: specific issues of legal regulation]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 10, 446–450. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/107> [in Ukrainian].

13. Dubniak, M.V. (2022). Konstytutsiine pravo na svobodu slova ta kryminalna vidpovidalnist za nesanktsionovane poshyrennia informatsii [Constitutional right to freedom of speech and criminal liability for unauthorized dissemination of information]. *Pravovi zasoby protydii zlochyntam proty osnov natsionalnoi bezpeky v umovakh viiskovoi ahresii : materialy kruhloho stolu (m. Kyiv, 26 travnia 2022 r.)*. Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho, 68–72. [in Ukrainian].

Movchan Roman,

Doctor of Law, Professor,

Professor at the Department of Constitutional, International and Criminal Law

(Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2074-8895>

Burda Petro,

Doctor of Philosophy in Law

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3541-2176>

ON PROSPECTS OF IMPROVING THE LEGISLATIVE DESCRIPTION OF THE SIGNS OF THE SUBJECTS OF CRIMES PROVIDED FOR IN ARTICLE 114-2 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

In particular, it was proven that the current Article 114-2 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CC) is not perfect due to the fact that it lacks:

– a specific definition and list of both official sources of partner countries and authorized state bodies that have the right to disseminate relevant information;

– an indication of information about: places of production, repair, storage and maintenance of military goods; fire damage to critical infrastructure facilities; absence of air defense on a specific section of the front; conducting «live broadcasts» of missile attacks or bombings, etc.;

– a clarification that the relevant information, regardless of its previous dissemination in the open access by any persons: a) is factual in nature; b) allows for the identification of military formations not only in the area, but also in time.

At the same time, it is noted that the indication in Art. 114-2 of the Criminal Code for all the above circumstances will contradict the rules of criminal lawmaking, due to which a detailed list and procedure for the dissemination of relevant information should be enshrined in the relevant order of the Ministry of Defense of Ukraine (or other regulatory legal act, but not in the Criminal Code), such as the current Order No. 73, the effect of which, however, should extend to an unlimited range of subjects. Instead, it is concluded that the unreasonably cumbersome title and provisions of the criminal law norm under consideration should be replaced with a clear and concise formulation of «unauthorized dissemination of military-significant information» (or another similar option), the content of which should be disclosed in the relevant provisions of the regulatory legislation.

Key words: unauthorized distribution, military-significant information, state secret, military formations, movement, movement, location, weapons, armaments and ammunition, military goods, crime, criminal legislation, criminal law norm.

Надіслано до редколегії 16.07.2025
Рекомендовано до публікації 26.08.2025
Опубліковано 21.11.2025